

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ÚVOD DO PATRISTIKY

Jde o období šíření křesťanství a počátky křesťanské filozofie církevních otců (patér = otec). Časově se shoduje se závěrečnou fází antiky, v některých ohledech křesťanská a antická filozofie nejenže stojí vedle sebe, ale přímo na sebe vzájemně působí, ať už polemicky nebo jako inspirace. Kritika ze strany antických filozofů učila křesťany vyjasňovat vlastní učení tak, aby bylo srozumitelné člověku, jehož obzorem byl helénistický svět. Antičtí filozofové zase získávali z těchto polemik nové podněty, témata.

Následující text sleduje typické rysy antického a židovského pohledu na svět a životního pocitu, který je zakotven v náboženství a filozofické tradici. Prolínáním těchto dvou světů vznikla křesťanská životní praxe, teologie a evropská kultura vůbec.

Bohové a Bůh

A) **Bohové Řeků** jsou všemocní a nesmrtelní (silnější než oni byl už jen osud). Jinak jsou bohové stejně svévolní jako lidé. Smrtelný slabý člověk neví, odkud přijde pohroma, čím se provinil a co ho za to stihne. Neměl před bohy a osudem šanci. Řek nemá jiné možnosti než:

- **podvolit se** osudu, usmiřovat bohy obětmi s nejistým výsledkem, že se podaří nějak je usmířit
- **vzepřít se** bohům, bojovat s nimi, i přes jejich hněv a tresty zůstat nezlomen (Prométheus, Orestés)

B) **Bůh Izraelův** je opět Všemohoucí, Věčný (všimni si velkých písmen) stvořitel a Pán všeho. **Svobodně** stvořil svět a člověka, svobodně si vyvolil lid Izraele, aby s ním uzavřel **smlouvu**. Ve své dobrotě nabízí člověku své přátelství a pomoc a drží své slovo, i když Izrael tuto smlouvu často porušuje. Ze strany Boží bylo součástí smlouvy **zaslíbení praotci Abrahámovi o potomstvu a zemi** k přebývání, zaslíbení, která přecházela i na jeho potomstvo. Lid Izraele měl ze své strany **ctít Hospodina** jako svého jediného Boha a zachovávat jeho přikázání. Zajímavé je pojetí posmrtného života: v Bibli jsou náznaky toho, že židé původně nevěřili v posmrtný život, jejich vztah k Bohu se zaměřoval na tento svět a to, co v něm považovali za nejdůležitější – rodinu a zem. V historicky mladších textech se objevuje stále častěji i víra, že Hospodin své věrné na konci věků vzkřísí z mrtvých a přijme definitivně k sobě.

Hříšný, od Boha vzdálený člověk se ale k Bohu sám přiblížit, vrátit, nemohl, nemohl sám dosáhnout přátelství se svým Bohem, odpuštění hříchů a věčný život. Naopak, ponechán sám sobě, věnoval se kultu model a na Hospodina zapomínal. Ale Bůh je nenechával bez pomoci. Posílal Izraeli **proroky**, kteří lidu neustále připomínali Smlouvu, zvláště v dobách, kdy Izrael trpěl pod nadvládou cizinců. Svě těžké postavení pak interpretovali jako připomínku Boží, že se mají vrátit ke Smlouvě. Definitivní vysvobození Izraele z hříchu a poroby měl přinést Hospodinův Pomazaný (titul pro krále, hebrejsky משיח/mesiáš, řecky Χριστός/**Kristus**), kterého pošle Hospodin svému lidu na znamení svého odpuštění. Podle biblických představ to měl být někdo, kdo vysvobodí Izraele, proroci o něm říkali, že to bude potomek krále Davida. A tak

některé kruhy v pozdním židovstvu na přelomu letopočtu v něm viděli Učitele spravedlnosti – mírumilovného morálního vůdce, jiní zase politického vůdce, který vyžene Římany z Judeje a dokonce že postupně přivede Židy k světovládě.

- C) **Křesťané** považují sami sebe za dědice této smlouvy. Věří, že tímto **Kristem je Ježíš** z Nazareta (7 – 4 př. Kr. až 30 po Kr.), tedy konkrétní historická osoba. Věří, že v jeho osobě se Bůh stal jedním z lidí, vzal na sebe lidský úděl, solidarizoval se s člověkem až do krajnosti. Ježíš žil jako kazatel, duchovní učitel, mluvil o **Božím království**, které přichází a které vyžaduje od člověka, aby se pro ně rozhodl právě teď a změnil svůj život. Ježíše obklopovali hlavně chudí a prostí lidé a také ti, které oficiální zbožné židovské kruhy odmítali jako **hříšníky** a stranili se jich (malomocní, celníci, prostitutky). Těmto ubohým a pohrdaným zvěstoval, že Bůh stojí na jejich straně a že si žádá ne pokrytecké skutky zbožnosti, ale upřímné srdce, které není tvrdé a lhostejné, ale je schopné lítosti, lásky, proměny.

Právě konflikt s oficiálním židovstvím byl tím základním momentem, proč ho podle evangelií špičky jeho národa nenáviděly a s pomocí nenáviděných Římanů poslaly na **smrt ukřižováním** před velikonoce nejpravděpodobněji roku 30, pod záminkou, že pobuřuje lid a podrývá moc Římanů. Jeho nejbližší žáci (Dvanáct, apoštolové), kteří se při jeho zatčení rozutekli a schovávali se, najednou vystupují na veřejnost a hlásají radostnou zprávu **evangelium** o tom že **Ježíš vstal z mrtvých**, že společenství, které měl se svými žáky, nepřestalo existovat. Po události, která je nazývána seslání Ducha svatého, toto společenství na základě kázání apoštolů roste a přestává se omezovat jen na židy. **Církev** (kyriaké = Pánova, srv. Kirche, church) zapouští kořeny mezi pohany, vyznavači řecko-římského náboženství a původem orientálních mystérií. Křesťané věří, že tato církev není jen spolek, ale že je to duchovní pouto mezi Ježíšem Kristem a jeho věrnými (tajemné tělo, jehož hlavou je vzkříšený Kristus). Věří také, že **Kristus přijde opět** ve své slávě na konci věků při vzkříšení mrtvých a definitivně přivede lidstvo do Božího království.

Etický a sociální náboj křesťanství

- důvěra v pozemský život (svět je Boží stvoření, Bůh miluje člověka, přestože člověk se ho zřekl), což je v protikladu s velkou částí antické filozofie – např. Platón)
- životní a společenská odpovědnost, důraz na osobní vztahy, lásku, která je odpovědí na Boží
- tento život je místem neodvolatelné odpovědnosti a rozhodnutí, křesťanství nezná nauku o převtělování
- výlučnost: odmítání mýtických měřítek a náboženského synkretismu (proto byli římskou říší pronásledováni), ale rychle se šířilo a r. 313 zrovnoprávnil Konstantin Veliký křesťanství s jinými kultury tzv. Ediktem milánským

Myšlenkový svět řecké filozofie a biblického myšlení

- A) **Řecká filozofie** od začátku stojí v opozici vůči tradičnímu náboženství v Řecku. Snaží se poznat s jistotou, jak je to se světem a člověkem. Snaží se o objektivní a jisté poznání, podle kterého jsou věci tím, čím jsou stále a pořád, bez výkyvů osudu a božské (z)vůle. Můžeme říci, že se Řekové svým filozofickým a vědeckým úsilím

snaží stanout na místě, které dosud zaujímal bohové. Tím, že člověk ví, předvídá, má klíč k ovládnutí kosmu i svého osudu, aniž do toho může zasahovat nějaká vyšší síla. Tato touha po jistotě a zabezpečení se ukazuje na konkrétních filozofických tématech a postojích.

Filozofové se shodují, na tom, že za mnohostí věcí stojí **společný prazáklad** (bytí, arché, pralátka, logos, nús, prvotní hybatel, kterého sám Aristoteles nazval „theos“), z kterého jsou odvozeny všechny jednotlivé věci a to, co se s nimi děje. Jednotlivé věci ne-jdou v plném slova smyslu, jsou jen odvozené, méně skutečné. Jedinou pravou skutečností, pravým bytím, je jen prazáklad (předsókratovci). Chápat tento odvozený svět je možné tak, že pochopíme prazáklad. „Chápat“, „vědět“, **znamená „mít moc nad“**, nemuset se spoléhat na bohy a vyšší síly, nemuset se o ně starat.

Všechno dění lze vysvětlit a jednoznačně předvídat na základě **logických zákonů**, které platí se železnou pravidelností (zásada totožnosti, protikladu, vyloučení třetího, dostatečného důvodu – Aristotelés).

Čas je buď pouze zdáním a jakákoli změna, pohyb, vznik, zánik smyslovým klamem, nebo se nanejvýš stále opakuje totéž a k ničemu podstatně novému nedochází. Pohyb v tomto pojetí můžeme nazvat ontologickým, ale nikdy ne faktickým. Pohyb je jen kategorií pro vysvětlení dění, jak se poznání jeví (Anaximandros, Eleaté, Hérakleitos, novoplatónikové).

Svět je v této perspektivě božský (panteismus, materialismus), trvá věčně (viz pojetí času). Hmotný empirický svět je méně hodnotný, než duchovní nehmotná základní skutečnost, materiálně je v podstatě degradací duchovna (Platón, novoplatónismus).

Člověk je duše zakletá v těle. Má se z něho osvobodit askezí, rozumem ovládat vášně, v pojetí hédonismu má užívat světa. Tělesnost se chápe jako méněcenná oproti duchovnosti. Cílem filozofie je vzít člověku strach ze smrti a z bohů (stoikové, epikúrejci). Pravda a spravedlnost byla kdysi božskou záležitostí, nyní je zcela v rukou člověka (sofisté a Sókratés).

- B) **Izrael** důvěřuje Bohu, spoléhá na něj, nechce se před Bohem zabezpečit. Zvláště ostře se odsuzují magie, zobrazování Boha, vyslovování jeho jména. Biblické myšlení se neptá po mechanické kauzalitě věcí samých, ale po moudrosti Boží, po tom, jaký vztah má svět a člověk k Bohu.

Bůh je jediný. Ne jeden výčtem, ale Jediný. Toto není popisná filozofická výpověď o Bohu (jak o jediném božství mluví např. Xenofanés z Eleje nebo Plótinos), ale **vyznání**, které předpokládá osobní vztah. **Bůh je osoba.** Není to princip, jediné možné vysvětlení světa. Je to Někdo. Partner člověka.

Svět je stvořen. Žid se neptá, jak a kdy, ale od koho pochází. Svět je dobrý a krásný, je darem od Boha.

Člověk je svobodný. Je stvořen a závislý na Bohu, ale Bůh mu dává (na základě smlouvy) jistá práva. Bůh se zavazuje respektovat člověka. Člověk si váží své svobody, i když uznává Boží svrchovanou vládu nad veškerenstvem. Člověk je tělo, je duše, nikoli má tělo, má duši („tělo“, „duše“ je v hebrejštině výraz pro živého člověka, ne vědecký popis fyzického a psychického života v jednom člověku).

Pravda a spravedlnost je odvozena od Boží vůle, jeho příkazů, ale není to objektivní, nadekretovaný zákon. Je to smlouva mezi Bohem, vysvoboditelem z egyptského otroctví, a lidem, který si svobodně vyvolil, a zjevil se mu. Dává člověku na vybranou.

Křesťanství a Evropa – prolínání světů

Na rozdíl od židovství je křesťanství misijním náboženstvím. To předpokládá schopnost „inkulturace“ vlastního poselství do cizího myšlenkového světa. A křesťanství se z židovského prostoru šířilo právě do helénistického prostředí. Velkým úkolem teologie se stalo zachycení křesťanského poselství, jak je známe z bible, termíny řecké filozofie. Byla to velkolepá snaha, ale úplné syntézy nebylo nikdy možné dosáhnout. Vždy zůstávají určitá napětí. Uveďme příklady:

- trojjediný Bůh: jedna podstata, tři osoby
- Kristus: dvě přirozenosti, jedna osoba
- výpovědi o Bohu: negativní teologie
- tělo a duše: „těla vzkříšení“
- čas: ne cyklické, ale lineární pojetí; čas jako dějiny
- svoboda a milost – „nepokojné srdce“, predestinace

Evropské kulturní a duchovní hodnoty není možné oddělit od dvou hlavních kořenů, antické kultury a kultury židovskokřesťanské. Z helénismu má Evropa vědecký fundament, umění, z Říma právnícké a státnické cítění, z křesťanství pak důstojnost osoby, lidská práva, solidaritu.

PERIODY A ZÁSTUPCI PATRISTIKY

1. století

Ježíš z Nazareta (+ 30)

- pokud víme, nic nenapsal; nepochybně zakladatelská osobnost celého hnutí

Dvanáct apoštolů

- přímí Ježíšovi žáci: Petr, Ondřej, Jakub, Jan, ...

Pavel z Tarzu (+ 67)

- nejvlivnější myslitel prvních křesťanských generací,
- i když přímým Ježíšovým žákem nebyl, nazýván apoštolem

Nový zákon

- texty, o něž se křesťané opírají jako o autoritu; pro křesťany je to druhá část bible, první částí je židovská bible, analogicky nazývaná křesťany Starý zákon
- obsahuje **evangelia** (zprávy o Ježíšově životě a učení: Marek Matouš, Lukáš, Jan), **epištoly** (dopisy apoštolů křesťanským obcím nebo různým osobám: zejména Pavlovy, dále Janovy, Petrovy, Jakubův, Judův), **apokalypsu** Janovu (líčení konce věků a konečného vítězství Kristova)

- v evangeliích nenacházíme přesné informace životopisného charakteru, jsou to stylizované texty, jejichž konečné verze byly sepsány v druhé polovině 1. století; literárně kritickými a historicko kritickými prostředky lze v nich oddělit výroky a události tradované v nezměněné podobě (například autentické Ježíšovy výroky), a teologickou práci druhé a třetí křesťanské generace

2. století

Apoštolští Otcové

- tradičně žáci dvanácti apoštolů – autority v předávání správné nauky
- Didaché – učení dvanácti apoštolů, Hermas, Klement Římský, Polykarp ze Smyrny, Ignác z Antiochie

Apologeté

- *απολογία* = obrana; jde o literární **obhajoby** křesťanství proti námitkám a pomluvám zvenčí; při tom snaha učinit křesťanské poselství **srozumitelným** pro filozoficky vzdělanou nekřesťanskou veřejnost
- **Justinos Martyr**: až eklektická snaha vyjádřit křesťanské učení filozofickými prostředky
Tertullianus: pravý opak – důsledně odmítal pronikání filozofických konceptů do víry

3. století

- první významnější pokusy o **systematizaci** křesťanské víry – zejména v situaci ohrožení základních principů křesťanských ze strany **gnóze** (víra a Boží milost v protikladu s vyšším poznáním gnostiků)
- vznik významných **katechetických škol**, nejvýznamnější v Antiochii a v **Alexandrii**: **Klement Alexandrijský**, **Órigenés** (křesťanští současníci novoplatóniků)

4. století

- církve po své legalizaci (313) rychle získává společenskou prestiž a politickou moc, stává se vůdčí kulturní silou
- první **ekumenické koncily** (od 325 – Nikaia), shromáždění všech biskupů: cílem je stanovení pravověrné nauky – utváření;
např. Athanasiova teze, že Kristus je boží Syn, jedné podstaty s Bohem ('ὁμοουσιος, consubstantialis) vítězí proti učení Arieovu ('ὁμοιος = podobný Otcí, tj. sám není Bohem)
- další významní teologové: **Řehoř Naziánský**, **Basilios Veliký**, **Řehoř z Nyssy** – kappadočtí Otcové

5. století

- další systematizace křesťanské víry
- vrchol práce nejvýznamnějšího teologa patristiky – **Aurelia Augustina** (+430)

6. - 8. století

- stěhování národů, nové národy postupně ovládají rozsáhlé oblasti římské říše, seznamují se s její kulturou a přijímají křesťanství; pro vzdělanost na západě je tato doba obtížná, antické kulturní dědictví udržuje při životě spolu se svou vírou zejména církev, zvláště benediktinské kláštery
- **pseudo-Dionýsios Areopagita** (okolo 500) mluví o třech cestách poznání Boha: via positiva, via negativa, via unitiva
- na západě období tzv. posledních Římanů, vyniká zde zejména **Boëthius** (+525), který prosazuje u Ostrogótů antickou vzdělanost (7 svobodných umění), pomáhá utvářet latinskou filozofickou terminologii; spis „**Útěcha z filozofie**“

AURELIUS AUGUSTINUS

„Učitel Západu“, svatý Augustin; nejvýznamnější teolog patristiky, zakladatel „křesťanské filozofie“; má výrazný vliv na celé další dějiny evropského myšlení (Descartes, Husserl atd.); nejznámější díla: „**Confessiones**“, „**De civitate Dei**“

354 narozen v Thagaste v Numidii (matka sv. Monika), mládí a zhýralý život na studiích řečnictví v **Kartágu**, krátce **manichejcem**, začíná se vážně zabývat **filozofií**, zejména novoplatónskou, v 35 letech pod vlivem milánského biskupa **Ambrože** přijímá **křest**; žije v mnišské komunitě a píše; zvolen biskupem v Hippo Regius v Numidii; umírá 430, když Hippo obléhají Vandalové

Iluminace

- Augustin se snaží postavit poznání na nepochybný evidentní základ
- základní jistotou je **sebejistota vědomí**; zpochybnitelná je především smyslová zkušenost, to, co vidíme „*očima těla*“
- úvaha později využitá Descartem: Mohu se mýlit o tom, co je kolem mě. Pokud o tom pochybuji, jsem si přitom vědom sebe samého – pochybujícího. To, že existuji, se při všem souzení, pochybování, omylu, předpokládá jakožto jisté.

„*Si enim fallor, sum.*“ „*Pokud se totiž mýlím, jsem.*“

„*Kdo by mohl pochybovat o tom, že žije, že si vzpomíná, chápe, chce, myslí, ví a soudí? I když totiž někdo pochybuje, žije; když pochybuje, vzpomíná si, o čem pochybuje, když pochybuje, chápe, že pochybuje; když pochybuje, chce mít jistotu; když pochybuje, ví, že něco neví; když pochybuje, soudí, že nemá lehkovážně dát svůj souhlas. Ať někdo pochybuje*

o čemkoli, o tomto všem pochybovat nesmí. Neboť kdyby toto vše nebylo, nemohl by pochybovat vůbec o ničem.“

„Quid enim tam in mente quam mens est?“ „Co je tak velice v duchu jako sám duch?“

De Trinitate

- člověk, který hledá pravdu a jistotu poznání, postupuje stále více dovnitř svého nitra a tím zároveň vystupuje k Bohu; jde o pohyb od vnějšího empirického světa (*foris*) do nitra lidského ducha (*intus*) a dále **k nejhlubšímu nitru srdce** (*intimum cordis*), tj. **k Bohu** jakožto prazákladu pravdy

„Noli foras ire, in te ipsum redi, in interiore homine habitat veritas.“

„Nevycházej ze sebe, ale vrať se do sebe. Pravda přebývá ve vnitřním člověku. Jestliže shledáš, že tvá přirozenost je proměnlivá, vystup sám nad sebe. Ale když vystupuješ sám nad sebe, že se nad tebe pozdvihuje rozumová duše. Tedy směřuj tam, odkud přichází světlo, jež osvětluje tvůj rozum. Vždyť kam jinam dospěje ten, kdo správně uvažuje, ne-li k pravdě? Pravda se totiž nedostává sama k sobě usuzováním, ale ona je tím, k čemu spějí všichni, kteří užívají svého rozumu. Nahlédni, že je to nejvyšší shoda, a uveď se s ní do souladu. Vyznej, že tynejsi to, co ona. Neboť ona sama sebe nehledá, ty ses však k ní nedostal hledáním v prostoru, ale duchovní láskou. Kéž tedy vnitřní člověk najde soulad s tou, která v něm přebývá, nikoli pro požívání nízké a tělesné, nýbrž nejvyšší a duchovní.“

De vera religione

- v nitru člověk nachází **nutné a jisté pravdy** (platné bez ohledu na čas a rozdíly mezi jednotlivci), např. základní věty matematiky a věta sporu
- tyto pravdy nepramení ze smyslového vnímání; naopak vnímání samo již předpokládá určité ideje, a neuskutečňuje se tedy bez účasti **ducha** (ideje jako rovnost, jednota již předem vnášíme do smyslové zkušenosti); **smyslová zkušenost** sama neposkytuje žádné pochopení, žádné vědění, jen **dojmy**; obrazy těchto dojmů uchováváme v **paměti** a navzájem je porovnáváme a spojujeme
- otázka zní, **odkud** máme tyto nutné a jisté pravdy; odpovědí je **teorie iluminace**: věčné pravdy nám jsou dány díky **osvícení**, jehož příčinou je Bůh

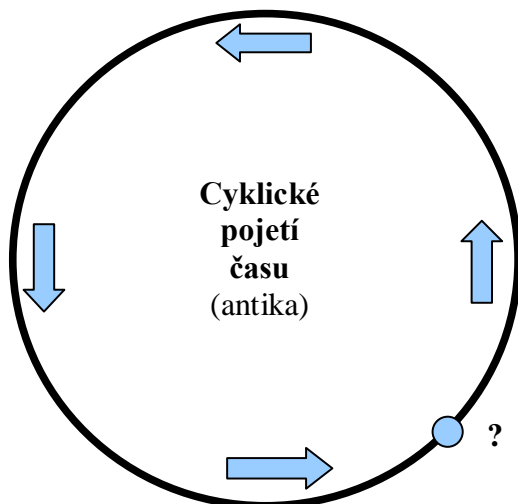
Stvoření, čas a dějiny

„V tomto Počátku stvořil jsi, Bože, nebe a zemi, v Tvém Slovu, ve Tvém Synu, Tvé síle, Tvé moudrosti, ve Tvé pravdě. Ty jsi odivuhodně promluvil a podivuhodně tvořil. Kdo to bude moci pochopit, kdo vypravit? Kdo jiný osvětluje můj rozum a proniká mé srdce, aniž by je poranil, že se chvěji hrůzou a hořím? Chvěji se hrůzou, poněvadž jsem mu tak nepodoben - hořím, pokud jsem mu podoben. Moudrost, sama Moudrost jest to, jež mě osvědčuje.“

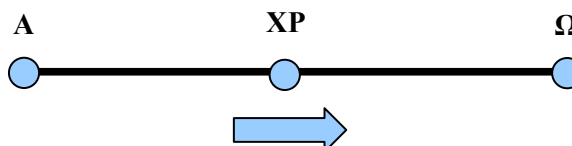
Confessiones

- v Boží mysli jsou **ideje** jsou pravzory veškerého bytí; stvořený svět je uskutečněním a obrazem těchto pravzorů
- Bůh **tvoří svět z ničeho** (*creatio ex nihilo*); před stvořením neexistovala materie ani čas; **čas vzniká až se světem, Bůh se nachází mimo čas** a otázka, kdy vznikl svět, je nesmyslná

- Augustinovo **pojetí času** je **lineární**; je významným posunem od antického cyklického pojetí času

Lineární pojetí času; čas jako dějiny
(Augustinus: XI. kniha Vyznání)

Pojem „čas“ nemá smysl „před“ bodem A a „po“ bodu Ω .

- čas v antickém pojetí plyne stále, nemá počátek ani konec; znamená stálý návrat téhož
- svět v antickém pojetí je tedy věčný; existuje vznik a zánik se děje např. (Aristotelés) spojováním a rozdělováním věčné látky a formy
- stvoření v Augustinově pojetí zde nedává smysl: Kde je nějaký časový bod nula, od něž je svět stvořen? Proč zrovna zde? Co (jaká nutnost) přimělo Boha, aby se „rozkýval“ ke stvoření? (Taková nutnost by byla vyššího řádu než Bůh!)
- dějiny v křesťanském pojetí zde nedávají smysl: není zde žádný cíl, nic, co by umožňovalo člověku (spolu)rozhodovat o svém osudu
- antické pojetí času je vázáno na kosmos, Augustinovo na vnímajícího člověka: **člověk je časová bytost** – vnímá čas jako minulost, přítomnost a budoucnost a tyto jsou přítomné v jeho mysli jako jeden celek – pokud čas chápeme jako objektivní daný, rozpadá se, protože minulé už není, budoucí ještě není a přítomné je jen nezachytitelný bod přechodu mezi nimi; přesto si člověk čas uvědomuje, zakouší ho, má pro něj nějaká měřítka; to je možné díky mysli a paměti
- čas měříme v duši, je nám dán jakožto rozpětí duše (*distentio animi*); to lidský duch vytváří časové dimenze, proto je lidské nitro stále rozpolcené v neustálémočekávání, uskutečňování a vzpomínání; zkušenost vlastní časovosti dává člověku poukaz k tomu, co nepomíjí; duch dospívá ke klidu tím, že se zaměřuje na věčnou pravdu a tedy na jejího dárce – věčného Boha, pro něhož je celý průběh času jedinou přítomností; člověk je si tak vědom své účasti na věčnosti
- čas tedy nakonec v Augustinově pojetí má objektivní podobu – je to nezvratný tok, kde není místa pro návrat (např. tu nedává smysl víra v převtělování); v přítomném okamžiku člověk svými rozhodnutími a volbami nezvratně tvoří dějiny a tyto směřují ke svému konci a naplnění

Člověk a Bůh

„Stvořils nás pro sebe, Bože, a naše srdce je nepokojné, dokud nespočine v Tobě.“

Confessiones

- **Člověk** je „rozumem obdařená substance sestávající z těla a duše“, přičemž přednostní místo Augustin vyhrazuje duši. Lidské nitro se Jeví jako jednota v trojnosti **vědomí** (*memoria*), **rozumu** (*intelligentia*) a **vůle** (*voluntas*), a podává tak **obraz Boží Trojice**.
- Základním pojmem Augustinovy **etiky** je **láska**, která spadá vjedno s **vůlí**. Nejzazší **cíl** lidského úsilí spočívá v **blaženosti**.
- **Blaženosti** však člověk nedosahuje uspokojením čerpaným z jednotlivých nitrosvětských dober, nýbrž v **Bohu, jenž nepomíjí a je milován jen pro sebe sama**. Bůh člověka při stvoření obrátil k sobě a pouze v něm nachází člověk naplnění svých snah. V pravé, tj. **k Bohu namířené lásce** člověk nachází vodítka pro své jednání. Pokud je láska pravá, nepotřebuje člověk žádný další morální zákon. Augustinus proto může říci: „**Miluj a čiň, co chceš**“ (*dilige et quod vis fac*). Přesto se ukazuje, že lidé většinou **propadají sebelásce a volí falešné dobro**. Sem patří rozlišení mezi *uti* (použit) a *frui* (užít si). Vnější dobra můžeme pouze použít kvůli vyššímu cíli, totiž blaženosti v Bohu, které si můžeme užívat kvůli ní samé.
- Pokud si ovšem užíváme vnějších dober a sebe samých, míváme se pravého cíle lásky. Sklon člověka ke zlu Augustinus zdůvodňuje dědičným hříchem, jež na sebe člověk uvalil na počátku svých dějin. Vlastní silou se od něj nemůže oprostit; je odkázán na Boží milost.
- Svoboda člověka konat dobro se zakládá v tom, že je vyvolen Bohem.

Dějiny: obec pozemská a obec Boží

- Pojetí dějin, které Augustinus představuje ve svém díle O Boží obci (*De civitate Dei*), mělo ohromný vliv na evropskou filosofii dějin a politickou dělbu moci ve středověku. Dějiny lze pochopit jako **zápas dvou říší**: Boží obce a pozemské obce. Každá z nich se opírá o jiný způsob života:

„...*pozemská o sebelásku, která se stupňuje až k opovržení Bohem, nebeská o lásku k Bohu, která se pozvedá až k sebeopovržení.*“

- Tomu sice odpovídá církev a stát jakožto vnější jevové formy, nicméně v obou se nacházejí i představitelé druhého duchovního řádu. V reálných dějinách tak vždy nacházíme propletenec obou říší; na konci času však budou obě odděleny a Boží obec z dějin vyjde jako vítěz.

Ježíš jim předložil jiné podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, nasel plevel do pšenice a odešel.

Když vyrostlo stéblo a nasadilo na klas, tu se ukázal i plevel. Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: ‚Pane, cožpak jsi zasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel?‘ On jim odpověděl: ‚To udělal nepřítel.‘ Sluhové mu řeknou: ‚Máme jít a plevel vytrhat?‘

On však odpoví: „Ne, protože při trhání plevelu byste vyrvali z kořenů i pšenici. Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a v čas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“

Matoušovo evangelium, 13. kapitola

Seznam zdrojů:

ANZENBACHER A. *Úvod do filosofie*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 377 s. ISBN 80-7178-804-X.

AUGUSTINUS A. *O Boží obci knih XXII*. Přetisk 1. vyd. z r. 1950. Praha : Karolinum, 2007. 2 sv. 447 a 443 s. ISBN 978-80-246-1284-3.

AUGUSTINUS A. *Vyznání*. 3. vyd. Praha : Kalich, 1997. 558 s. ISBN 80-7017-037-9.

Bible. 2. vyd. Praha : ÚCN 1985.

BLECHA I. *Filosofie*. 4. oprav. a rozšíř. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. 279 s. ISBN 80-7182-147-0.

HEIZMANN R. *Středověká filosofie*. 1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s.r.o., 2000, 352 s. ISBN 80-7182-105-5.

HÖFFDING H., KRÁL J. *Přehledné dějiny filosofie*. 2. vyd. Praha : Nakladatelství České grafické unie a. s., 1947, 346 s.

KUNZMANN P., BURKARD F. P., WIEDMANN F. *Encyklopedický atlas filosofie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidových novin, 2001, 265 s. ISBN 80-7106-339-8.

MĚŠŤÁNEK T. *Filozofie pro 4. ročník středních škol*. 2. vyd. Praha : Tripolia 2005. 126 s. ISBN 80-86448-32-0.

STÖRIG H. J. *Malé dějiny filozofie*. 3. vyd. Praha : Zvon, 1993, 559 s. ISBN 80-7113-058-3.

TRETERA I. *Nástin dějin evropského myšlení : Od Thaléta k Rousseauovi*. 5. vyd. Praha, Litomyšl : Paseka 2006. 374 s. ISBN 80-7185-819-6.